A versíró lény

LAIK ESZTER tárcája

A Költészet Napja mindig jó alkalom, hogy elgyönyörködjem a bennünket körülvevő csodás haszontalanságok legkülönbikén, a versíráson. Hallgatom a Thália Színházban felsorakozó költőket – csupán egyetlen antológia szereplői, de legalább hatvan-hetven alkotó, nem számoltam össze, és akkor még hol vagyunk az országos és határon túli szinten alig összeszámlálható költők seregétől... Ahogy Makkai Ádám mondta egyszer egy interjújában: mifelénk, akiben mozog a lélek, verset ír. Makkai remek nyelvérzékének és humorának köszönhetően benne volt ebben a kijelentésében a líraiság és a pikírt irónia egyszerre: verset ír, aki csak él és mozog, de az ír verset, akinek megvan a lelke hozzá.

Kevés mélyebben gyökerező késztetés lakozik az emberben, mint hogy ráncba (sorokba, ritmusba, rímekbe) szedje gondolatait, aztán lejegyezze. Első élményünk rögtön a nyelv és a zene, a vizualitásra és mozgáskészségre épülő művészi megnyilatkozásokhoz kell bizonyos szintű fejlettség. A nyelv művészete már a születés pillanatában megérint bennünket. Az első elkapott hangfoszlányok, az altatódalok, a mondókák a táplálékkal együtt épülnek be a felcseperedő testbe és szellembe.

Ki viszi azután tovább, és kiből kopik ki? Rejtély. Mitől lételeme az egyiknek, és mi sodorja messzire a másikat tőle? Ez is megválaszolhatatlan. Nem tudom, hányan írnak verset országszerte – biztosan többen, mint ahányan olvasnak –, és végképp lehetetlen megbecsülni, a világon hányan próbálkoznak több-kevesebb rendszerességgel gondolataikat versben megfogalmazni. Egyáltalán, mit értenek vers alatt a tőlünk távolabbi, „egzotikus” kultúrák? Alkotnak-e verset és mifélét a dogonok, a huculok, a madagaszkáriak, a fák koronái közt élő korowák?

Sokféle nép költőjével volt már alkalmam találkozni, kisebb nyelvek alkotóival, még baszk, mongol, izlandi és máltai poétával is, de bármilyen távoli kultúrák szülöttei is voltak, a versírás szent haszontalansága, ez az „emberi lom” mégiscsak hasonlóvá

tette mindannyiukat. Mozgott bennük a lélek, ez az ősi, rejtélyes kis lény, amelyik tovább él némely emberben, lakjon bárhol a földgolyón, míg másokban elalszik; dalolt, szavalt, ritmizált, kántált, motyogott, zümmögött, dúdolt bennük a versíró lény.

Az evolúciós pszichológia szerint művészi hajlamaink afféle emberi „pávatollak" – ősidők óta a másik nemet győzzük meg általuk rátermettségünkről, kiválóságunkról. A versíró lényről mégis azt gondolom, valami öncélúbb, axiomatikusabb a magyarázata, miért hordozzuk a génjeinkben. Pontosabban nincs rá magyarázat – minden vers a magyarázat felé tart, s ott áll majd össze a kép, ahol a párhuzamosok is találkoznak: a végtelenben.

Addig is, a kozmikus elmélkedést megkönnyítendő és a költészet bámulatos genetikáját megismerendő, érdemes néhány oldalt átböngészni az interneten. Itt van például a lyrikline.org, ez a páratlanul szórakoztató és tanulságos nemzetközi versportál. Ha a nagyobb nyelvek alkotóin kívül kíváncsiak vagyunk többek közt arab, baskír, örmény, urdu, ukrán, litván, perzsa, bosnyák és még sorolhatnám, hány nyelv költőire, s arra, hogyan szólaltatják meg anyanyelvükön a műveiket, érdemes elveszni pár percre vagy órára a honlap hanganyagaiban. (Egy kis baráti társasággal olykor játszunk is vele: valaki elindítja a lyrikline egy versét, s a többieknek ki kell találni a nyelvet, legalábbis megközelítőleg, a nyelvcsalád szintjéig.) Természetesen magyar szerzők is hallhatók az oldalon.

Hogy hazabeszéljek egy kicsit: itt van az Irodalmi Jelen „Arcot a versnek" sorozata, ahol magyar költőket hallhatunk – és láthatunk is –, amint verseiket mondják. Eddig ez a legnagyobb hazai költészeti videógyűjtemény, amely a legváltozatosabb alkotókat láttatja-hallatja, és folyamatosan bővülő anyagában a legfiatalabb nemzedék néhány szerzője is látható.

Végül ne feledkezzünk meg a szintén folyamatosan épülő Bábel webantológiáról, amely a legnagyobb fordítási adatbázis: klasszikus és kortárs magyar költők műveit közli európai nyelvekre fordítva. Az oldal babelmatrix.org elnevezése a rendszer mátrix-szerű felépítésére utal: a különféle átültetések között ide-oda vándorolhatunk, és a magyar irodalom iránt érdeklődő külföldiek mellett mi magunk is könnyen tájékozódhatunk irodalmi „mátrixunk" elképesztően sokszínű térképén.